

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД» В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Н.П. Антіпова, аспірант

У статті охарактеризовано етапи становлення компетентнісного підходу, представлено короткий аналіз поглядів вчених на поняття «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», подано власні погляди на визначення компетентнісного підходу та перспективи подальших наукових досліджень.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, компетентність.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Інтеграція України до європейського та світового освітнього простору, зростання конкуренції щодо працевлаштування випускників вищих навчальних закладів як на зовнішньому, так і внутрішньому ринку праці, передбачає підготовку висококваліфікованих компетентних фахівців, які будуть відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості.

Один з основних шляхів вирішення даної проблеми зазначений у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, а саме, модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування фахової компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання у вищих навчальних закладах переймається багато науковців. Зокрема, Л. Вікторова, О. Данкеєва, І. Друзь, Д. Костюк, Е. Луговська, Ю. Рибалко, Т. Яблонська, та ін.

Компетентнісний підхід у системі освіти є предметом наукового дослідження В. Байденка, Н. Бібік, В. Болотова, Г. Гаврищак, Г. Головань, І. Зимньої, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пошетун, С. Савченко, С. Сисоєвої, С. Трубачова, О. Хуторського, В. Щадрікова та ін.

На думку вчених, компетентнісний підхід у всіх аспектах найглибше відображає процес модернізації вищої освіти як у всіх європейських країнах, так і в Україні зокрема. Як зазначає О. Овчарук: «Нинішня освіта повинна формувати у молоді уміння оперувати новими технологіями та знаннями, бути готовими змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати і управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися упродовж життя. Україну, як європейську країну, не можуть оминати всі вищезазнані процеси» [6, с.6].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є короткий аналіз сутності поняття «компетентнісний підхід» у науково-педагогічній літературі.

Виклад основного матеріалу досліджень. На сьогоднішній день для вищої освіти є зростання значення компетентності майбутнього фахівця. Зараз важливо бути компетентним фахівцем, а не тільки кваліфікованим. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він реалізує у своїй роботі професійні знання, уміння та навички; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю.

Поняття «компетенція» та «компетентність» у науково-педагогічній літературі з'явилися порівняно недавно: наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років у зарубіжній, наприкінці 1980-х років – у вітчизняній літературі, і на сьогоднішній день не є достатньо дослідженими.

Російські вчені О. Хуторський та В. Краєвський запропонували розрізняти поняття «компетентність» і «компетенція» Слово компетенція (з лат. *competentia*) означає коло питань, в яких людина добре обізнана та має певний досвід. А компетентність – це володіння людиною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до неї й предмета діяльності. Тобто, компетентність є результатом здобуття компетенцій [5].

Вітчизняний педагог-науковець О. Пометун під компетенцією розуміє коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [7, с.66].

Останнім часом в Україні та за рубежом ведеться активна робота щодо реалізації в освіті компетентнісного підходу. Тому науковці-педагоги та освітяни-практики обговорюють питання щодо походження та сутності даного поняття.

Деякі вчені, що займаються проблемами компетенції, виокремлюють три етапи становлення компетентнісного підходу в освіті.

Перший етап (1960-1970 рр.) відзначається введенням до наукового апарату та створенням передумов розмежування понять компетенція і компетентність.

Другий етап (1970-1990 рр.) характеризується використанням категорій компетенція і компетентність в теорії і практиці навчання, спілкування, щодо аналізу професіоналізму фахівців в управлінні, менеджменті та керівництві.

Третій етап (1990 р. і до наших днів) характеризується дослідженням компетенції як наукової категорії щодо освіти [4, с.36-37].

Слід зазначити, що науковці по-різному тлумачать поняття компетентнісного підходу.

Н. Бібік зазначає, що перехід в освіті до компетентнісного підходу «означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, забезпечення спроможності випускника відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» у професії»[2, с.45].

На думку О. Пометун «під поняттям «компетентнісний підхід» слід розуміти спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних), загальногалузевих та предметних компетентностей особистості» [7, с.64].

В.Химинець повністю погоджується з вищезазначеним тлумаченням колеги та відмічає те, що основні зусилля традиційної системи освіти були акцентовані на набутті знань, умінь та навичок, а це догматично абсолютизувало знання і формувало знаннєвий підхід до навчання. Основна увага була прикута до самих знань, а те, для чого вони потрібні, залишалося поза увагою. Отже, компетентнісний підхід зміщує увагу з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь та навичок на формування та розвитку в студентів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід в різних життєвих ситуаціях [13].

За словами Н. Нагорної під поняттям «компетентнісний підхід» слід розуміти вміння студентів розв'язувати проблеми, що виникають у пізнавальній, технологічній і психічній діяльності, у сферах етичних, соціальних, правових, професійних та особистих взаємовідносин [8].

Т. Олійник вважає, що компетентнісний підхід пов'язаний з особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання та потребує трансформації змісту освіти, переходу від моделі, що існує об'єктивно для всіх студентів, на суб'єктивні надбання одного студента, які можна визначити [9, с. 69].

За визначенням Ю. Рибалко «компетентнісний підхід» – це підхід, що спрямований на реалізацію особистісно зорієнтованого навчання майбутнього фахівця, формування його готовності та здатності ефективно здійснювати професійну діяльність відповідно до умов соціуму, уміння приймати рішення та брати на себе відповідальність, володіння необхідними комунікативними якостями та здатністю до самоосвіти і самовдосконалення, конкурентоспроможність на ринку праці» [11].

В. Болотов вважає, що компетентнісний підхід висуває на перше місце не поінформованість учня, а вміння вирішувати проблеми, що виникають в різних ситуаціях [3, с.10].

І. Фрумін в реалізації компетентнісного підходу в освіті виділяє чотири аспекти: ключові компетентності, загальні предметні вміння, прикладні предметні вміння та життєві навички [12].

На думку Б.Авво сутність запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті полягає в тому, що: студенти працюють над реальними завданнями та з даними реальних процесів; вчаться не тільки у викладача, а й один в одного; працюють з різними базами інформації для вибору і прийняття різноманітних рішень; вчаться мислити критично[1].

Російський вчений А. Хуторський під компетентнісним підходом розуміє «підхід до організації навчально-виховного процесу, що спрямований на набуття особистістю певної суми знань і досвіду, що дають їй змогу робити висновки, переконливо висловлювати думки та діяти адекватним чином у різних ситуаціях» [14, с.61].

Узагальнюючи проаналізовані літературні джерела з проблеми впровадження компетентнісного підходу в освіті, ми дійшли висновку, що вчені поняття «компетентнісний підхід» розуміють як:

- спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості (О. Пометун, В.Химинець);
- переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному та особистісно орієнтованому вимірі (Н.Бібік, Т.Олійник, Ю.Рибалко, А.Хуторський);
- вміння студентів розв'язувати проблеми, що виникають у різних сферах діяльності (Б. Авво, Н.Нагорна, В. Болотов).

На нашу думку компетентнісний підхід – це підхід, який спрямовано на здатність фахівця ефективно здійснювати професійну діяльність та вирішувати проблеми різного ступеня складності на основі отриманих знань та досвіду.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок, що компетентнісний підхід, на відміну від традиційної освіти, передбачає не тільки набуття знань, вмінь і навичок, а й розвитку та формування у студентів здатності до практичної діяльності і творчого застосування набутих знань та досвіду в різних ситуаціях, формуючи у випускника високу готовність до успішної діяльності в реальному житті.

Отже, компетентнісний підхід в освіті і надалі залишається актуальним та перспективним напрямом досліджень в усьому світі.

Перспективи подальших наукових досліджень полягатимуть у визначенні та обґрунтуванні шляхів формування фахової компетентності у майбутніх селекціонерів в аграрних вищих навчальних закладах.

Список літератури

1. Авво Б.В. методология компетентностного похода в высшем образовании [Электронный ресурс] / Б.В.Авво. – Режим доступа: www.emissia.org/offline/2005/978.htm.
2. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. (під заг. ред. О.В. Овчарук.) – К. 2004. – 111 с.
3. Болотов В.А., Сериков В.В. компетентносная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. – 2003. – №10. – с.8-14.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. С. 34-42.
5. Краевский В.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В.В. Краевский, А.В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – №9. – С.3-10.
6. Овчарук О.В. Развитие компетентностного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. (під заг. ред. О.В. Овчарук.) – К. 2004. – 111 с.
7. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. (під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. 2004. – 111 с.

8. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції [текст] / Н. В. Нагорна // Виховання і культура. – 2007. – № 1-2 (11-12). – С. 266–268.
9. Олійник Т.С. Реалізація компетентнісного підходу в навчальному процесі на перекладацькому відділенні факультету іноземних мов ТНПУ ім. В. Гнатюка // Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіонального наук.-практ. семінару. Тернопіль, 2006. – С. 69-71.
10. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2012 року/Указ Президента України №344/2013 від 25.06.13 року.
11. Рибалко Ю.В. Компетентнісний підхід у науково-педагогічній літературі / Ю.В. Рибалко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2012. – Вип.35. – С. 392.
12. Фрумин И. Компетентносний поход как естественный этап обновления содержания образования./ EURECARNET.RU.
13. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [текст] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakinprr.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.
14. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. - №2. – С.58-64.

В статье охарактеризованы этапы становления компетентного подхода, представлено короткий анализ взглядов ученых на понятия «компетентный подход», «компетенция», «компетентность», представлены собственные взгляды на определение компетентного подхода и перспективы дальнейших научных исследований.

Компетентный подход, компетенция, компетентность.

The article described the stages of formation «competence approach(access)», presented a short analysis of the views of scientists on the hike «competence approach(access)», «competence», presented their own views on the definition of competence approach(access) and prospects for further research.

The paper presents brief analysis of the notion «competence approach (access)» in the scientific and educational literature.

Competence approach (access), competence.